

ViS - Vård i samverkan

Kommun(er): Samtliga i Uppsala län

Region Uppsala: Hälsa- och sjukvårdsförvaltningar

Fastställt av: TL HSVO

Datum: 2022-08-19

Samverkan vid förskrivning av hjälpmedel i skolan

Innehåll

Bakgrund	2
Syfte	2
Termer och begrepp	3
Omfattning	3
Ansvar	3
Sjukvårdshuvudman	4
Skolhuvudman	4
Genomförande	4
Modell av de tre hjälpmedlens huvudgrupper	4
Personliga hjälpmedel	5
Grundutrustning	5
Arbetstekniska hjälpmedel	5
Pedagogiska hjälpmedel	6
Specialverksamheter	7
Ansvar för hjälpmedel vid olika typer av övergångar	7
Stöld, olycksfall och skadegörelse	7
Samverkan	8
Kompetens	8
Jämställdhetsperspektiv	8
Hantera oenighet om ansvar	8
Dokumenthistorik	9
Referenser	9
Bilaga 1 Ansvarsfördelning mellan olika huvudmän	10

Bakgrund

Bakgrunden till att en riktlinje mellan Region Uppsala och skolhuvudmän i Uppsala län angående hjälpmedel i skolan arbetats fram har sin grund i det behov som framkommit över tid.

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter, som från och med 1 januari 2020 är svensk lag, har alla barn samma rättigheter och lika värde. Inget barn får diskrimineras. Alla barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv som gör det möjligt för dem att delta aktivt i samhället. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning lyfter rättigheten att leva ett självständigt liv och delta i samhället på jämlika villkor som alla andra.

Alla barn ska ha tillgång till pedagogisk verksamhet på lika villkor. Enligt skollagen ska alla barn/elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål¹.

Skolhuvudman i Uppsala län och Region Uppsala har ett delat ansvar för att barn/elever med funktionsnedsättning som har behov av hjälpmedel i skolan ska få tillgång till sådana. Ansvaret regleras av lagstiftning, bland annat skollagen och hälso- och sjukvårdslagen.

Regionen ansvarar för personliga hjälpmedel. Skolhuvudmannen ansvarar för att tillhandahålla en lärmiljö som är pedagogiskt, fysiskt och socialt tillgänglig och som främjar delaktighet.

Vid de åtgärder som rör barnet/eleven ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets/elevens bästa och avgöras i varje enskilt fall. God samverkan där inblandade parter drar fördel av varandras skilda kompetenser och ser till hela situationen för det enskilda barnet/eleven är en viktig framgångsfaktor.

Syfte

Syftet med riktlinjen är att tillgodose elevers rätt att utifrån sina egna förutsättningar utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål samt att skapa förutsättning för att barn/elever med funktionsnedsättning ska få tillgång till hjälpmedel i skolan oavsett vilken huvudman som har kostnadsansvar.

Målet är att tydliggöra ansvaret för hjälpmedel i skola, minska de gränsdragningsproblem som finns och underlätta samverkan.

¹ (3 kap. 3 §, skollagen SFS 2010:800).

Termer och begrepp

Definitionen är hämtad från [Socialstyrelsens termbank](#).

Huvudman - myndighet eller organisation som juridiskt och ekonomiskt har ansvaret för viss verksamhet.

Omfattning

Parter som omfattas av denna riktlinje är Region Uppsala och länets kommuner under respektive huvudmans ansvar.

Med skolhuvudman i Uppsala län avses i detta dokument endast länets kommunala skolor men fristående förskolor och fristående skolor rekommenderas att följa denna riktlinje.

Hjälpmedelområden inom rörelsehinder, syn, hörsel, kognition och kommunikation omfattas av riktlinjen. De verksamheter som omfattas är

- Barnspecialistmottagningen
- Barnsjukhuset
- Barn och ungdomspsykiatri
- Habilitering
- Hjälpmedelscentral
- Hörcentralen
- Syncentralen
- Döv och dövblindcentralen

De verksamheter som kommunen är skolhuvudman för är

- Förskola
- Förskoleklass
- Grundskola
- Grundsärskola
- Gymnasieskola
- Gymnasiesärskola

I denna riktlinje benämns ovanstående verksamheter/enheter med det samlade begreppet skola i den löpande texten.

Ansvar

I den svenska regleringen anges att sjukvårdshuvudmännen och skolhuvudmännen har ett **delat ansvar** för att barn och elever med funktionsnedsättning ska få hjälpmedel.

Sjukvårdshuvudmännen ansvarar för personliga hjälpmedel och skolhuvudmännen för pedagogiska skolhjälpmedel. Beroende på syftet med ett hjälpmedel eller en produkt kan denna vara antingen ett personligt hjälpmedel, ett pedagogiskt skolhjälpmedel eller utrustning. Det som är avgörande för vilken huvudman som är ansvarig är vilket användningsområde hjälpmedlet har, snarare än vilken typ av hjälpmedel det är.

Sjukvårdshuvudman

Regionen ansvarar för personligt förskrivna hjälpmedel, vilket framgår av hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL. En region ska erbjuda hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning. Det gäller personer som är bosatta inom regionen, men också dem som har skyddad folkbokföring och som stadigvarande vistas inom regionen.

Skolhuvudman

Skolhuvudman ansvarar för att tillhandahålla en lärmiljö som är pedagogiskt, fysiskt och socialt tillgänglig och som främjar delaktighet.

Rektor ansvarar för att skolans personal uppmärksammar de individuella behov som barn/elever har för att kunna tillhandahålla extra anpassningar och särskilt stöd. Personalen behöver även kunskap om att identifiera olika hinder som elever med funktionsnedsättning möter².

Vid vanligt förekommande funktionsnedsättningar som läs- och skrivsvårigheter/dyslexi och matematiksvårigheter/dyskalkyli är det skolhuvudmannens ansvar att bygga upp en beredskap med kompetens och resurser som kan möta behoven.

Genomförande Modell av de tre hjälpmedlens huvudgrupper

Typ av hjälpmedel	Personligt hjälpmedel för det dagliga livet	Pedagogiskt hjälpmedel	Grundutrustning
	Individuellt utprovad produkt som syftar till att bibehålla eller öka aktivitet, delaktighet eller självständighet genom att kompensera för en funktionsnedsättning	Pedagogiska hjälpmedel kännetecknas av att de huvudsakligen har som syfte att för den enskilda kompensera för en funktionsnedsättning i lärandesituationen.	Hjälpmedel som inte kräver omfattande individuell anpassning och kan användas av flera

² (SOU 2017:43 s. 212).

Personliga hjälpmedel

Personliga hjälpmedel är hjälpmedel som är individuellt utprovade och förskrivs utifrån en medicinsk bedömning (Hälso- och sjukvårdslagen) för att kompensera eller mildra en varaktig funktionsnedsättning och är avsedda att användas endast av den person till vilken den föreskrivits.

Personligt förskrivna hjälpmedel syftar till att bibehålla eller öka aktivitet, delaktighet eller självständighet genom att kompensera en funktionsnedsättning för barnet/elevens hela dagliga liv. Hjälpmedel kan också förskrivas för vård och behandling exempelvis diabeteshjälpmedel.

Grundprincipen är att endast ett hjälpmedel per behov kan förskrivas. Finns behov av dubbelutrustning av ett hjälpmedel ska förskrivning alltid ske i samråd med ansvarig hjälpmedelsverksamhet. Hänsyn till barnets bästa ska alltid tas med i bedömningen.

Personliga hjälpmedel kräver hälso-och sjukvårdens särskilda kompetens för bedömning, utprovning, eventuell anpassning/specialanpassning och träning.

Förskrivning sker av regionens utsedda förskrivare bland annat av arbetsterapeut, fysioterapeut/sjukgymnast, logoped, synpedagog, audionom, hörselteknisk ingenjör, optiker och IKT-pedagog.

Personligt förskrivna hjälpmedel utmärks av (SOU 2004:83):

- att de i huvudsak är kompenserande, och
- att de är utprovade och särskilt anpassade till en specifik barn/elev
- att de inte utan omfattande åtgärder kan användas av någon annan, eller
- att de inte kan eller kommer att kunna användas av någon annan.

Grundutrustning

Grundutrustning är inte ett begrepp som är fastställt i någon lag men beskrivs som sådan utrustning som behövs för att tillgodose behovet för fler än en enskild studerande och som inte kräver någon mer omfattande anpassning³.

Grundutrustning är hjälpmedel som kan användas av flera och som behövs för att eleven ska kunna tillgodogöra sig undervisningen och skolans pedagogiska och sociala träning. Skolans grundutrustning bör så långt som möjligt vara utformad så att även elever med funktionsnedsättning kan använda den. Grundutrustning ligger inom kommunens/skolhuvudmannens ansvarsområde.

Exempelvis höj och sänkbar arbetsstol med broms, hygienstol på hjul alternativ anpassning av befintlig toalett, tidshjälpmedel, säng/brits i både klassrum och matsal.

Arbetstekniska hjälpmedel

Hjälpmedel som underlättar vård och förflyttning för dem som arbetar i skolan och som behövs för att verksamheten ska kunna bedrivas enligt målen i varje

³ (SOU 2017:43 s. 327).

skolverksamhets läroplan. Ansvaret för arbetstekniska hjälpmedel regleras i arbetsmiljölagen.

En tillgänglig lärmiljö ska för eleven göra det möjligt att tillgodogöra sig undervisningen genom att hen till exempel ska kunna förstå, koncentrera sig, kunna höra, sitta vid ett bord. Men också att göra det möjligt att gå på toaletten, äta, ta sig in i och ut ur samt vistas i skolans samtliga lokaler (inklusive idrottslokal) och vara tillsammans med sina klasskamrater.

Fysisk och socialt tillgänglig miljö kan till exempel vara:

- Visuellt kognitivt och kommunikativt stöd
- Synanpassad skolmiljö
- Intryckssanerade undervisningslokaler
- Akustiksanerade undervisningslokaler
- Funktionella stolar och arbetsbord som är enkelt anpassningsbara
- Utrustning och anpassning som möjliggör toalettbesök
- Dörrautomatik och ramper

Pedagogiska hjälpmedel

I regleringen kring skolans ansvar anges att elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav eller kravnivåer som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen).

Skolhuvudman har kostnadsansvar för pedagogiska hjälpmedel. Det omfattar pedagogiska strategier och metoder, läromedel och tidsenliga läroverktyg som ska möjliggöra för barnet/eleven att tillgodogöra sig undervisningen.

Pedagogiska hjälpmedel utmärks av:

- att de är kunskapsbärande
- att de kan användas av flera barn/elever
- att de inte behöver omfattande individuell anpassning
- att de utan svårigheter kan anpassas till andra elever

Hjälpmedel som skolhuvudmannen ansvarar för kännetecknas av att de huvudsakligen har som syfte att för den enskilda kompensera för en funktionsnedsättning i själva lärandesituationen⁴

En funktionsnedsättning medför i många fall att det finns ett kontinuerligt behov av stöd i form av anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen.

Det kan till exempel handla om:

- utrustning i form av tidsstöd
- Stöd för kommunikation i pedagogiska situationer

⁴ (SOU 2017:43 s. 386 f.)

- anpassade programvaror
- hjälp att planera och strukturera studierna
- extra tydliga instruktioner
- stöd för att komma i gång med arbetet
- anpassat schema över skoldagen
- särskilda läromedel

Specialverksamheter

Skolhuvudmans skolverksamhet ska vara anpassad och utrustad för den målgrupp som den riktar sig till. Om verksamheten riktar sig till en specifik grupp med barn/elever med funktionsnedsättning exempelvis inom särskolan, innebär det ett ökat krav på tillgänglig fysisk, pedagogisk och social lärmiljö som främjar delaktighet och skapar möjlighet för barnet/eleven att tillgodogöra sig utbildningen.

Fler exempel på hur ansvarsfördelning kan se ut mellan de olika huvudmännen går att läsa på bilaga nr.1

Ansvar för hjälpmedel vid olika typer av övergångar

För att barnet/elevens behov ska vara tillgodosett och miljön tillgänglig vid skolstart eller vid byte av skola behövs en framförhållning så att personligt förskrivna hjälpmedel hinner provas ut och förskrivs/beställas alternativt flyttas.

Skolhuvudman ansvarar för att flytt av personligt förskrivna hjälpmedel som normalt förvaras i skolan sker på ett säkert sätt när ett barn/elev byter skola. Förskrivare bör kontaktas för att bedöma om nya hjälpmedel behöver förskrivs för att uppfylla barnets/elevens behov i den nya skolan.

För hjälpmedel som ägs av regionen och är fast monterade ska berörd hjälpmedelsverksamhet kontaktas i god tid för att säkerställa att nedmontering/flytt/montering sker korrekt om barnet/eleven byter skola eller om hjälpmedlet behöver flyttas inom befintlig skola. Vid flyttar inom skolans lokaler enligt skolans önskemål står skolan för flyttkostnaden.

Ansvarig person på skolan eller vårdnadshavare/myndig elev ska **i så god tid som möjligt** kontakta berörd verksamhet i Region Uppsala som förskriver hjälpmedel, inför att en övergång ska ske, så att samverkan kring detta kan påbörjas.

Stöld, olycksfall och skadegörelse

Hjälpmedel som ägs av regionen och används på skola ska förvaras på ett sådant sätt att riskerna för stöld, olycksfall och skadegörelse minimeras, om något av detta inträffar ska förskrivande verksamhet alltid kontaktas. Om ett hjälpmedel skadas eller försvinner vid transport till och från skolan ska det anmälas till respektive transportföretag och/eller förskrivande verksamhet i direkt anslutning till händelsen.

Personliga hjälpmedel ligger inom hälso- och sjukvårdens ansvarsområde. Förskrivs hjälpmedlen som lån gäller vanliga skadeståndsrättsliga principer. Hälso- och sjukvården ansvarar för förslitning och tekniska fel som uppstår under normalt användande.

Samverkan

Barn/elever med behov av hjälpmedel behöver ofta samordnade insatser från både hälso- och sjukvård och skola.

Samverkan kring elevens/barnets behov ska ske med utgångspunkt i de olika huvudmännens yrkesprofession, kompetens och ansvarsområde. Råd till barn/elev/anhörig ges inom den egna yrkeskompetensen och ansvarsområde. Samverkan är särskilt viktig när hjälpmedel från båda parterna ska fungera tillsammans.

Om behov finns av personligt förskrivet hjälpmedel ska den person som uppmärksammat behovet initiera samverkan för planering av insatsen. Beslut om samordning fattas gemensamt av de som ska delta i samordningen. Samordning kräver samtycke av myndig elev/vårdnadshavare.

Elevhälsan och/eller barnet/elevens pedagog ska vara naturliga kontakter och samverka med regionens förskrivare, tekniker och konsulenter vid behov av förskrivning av personliga hjälpmedel, leveranser och reparationer.

Skolans rektor har huvudansvar för att tid frigörs så att berörd personal på skolan ges möjlighet att få kunskap om det enskilda barnet/elevens personliga hjälpmedel och funktionsnedsättning genom information och utbildning av förskrivare.

Kompetens

Det finns utmaningar när det gäller kompetens kring funktionsnedsatta barn/elevs behov av anpassningar för att de ska kunna tillgodogöra sig sin utbildning.

Alla huvudmän som är berörda av riktlinjen ansvarar för att den egna personalen har den kompetens de behöver för att kunna utföra sitt arbete. Varje huvudmans professioner har sina specialkompetenser som är viktiga i samverkan kring det enskilda barnet/eleven.

Jämställdhetsperspektiv

Utifrån ett jämställdhetsperspektiv är det viktigt att barnet/eleven, oavsett kön, likvärdigt får sina behov av hjälpmedel tillgodosedda.

Hantera oenighet om ansvar

Oenighet löses i första hand på lokal chefsnivå mellan parterna. Barnet/elevens bästa ska vara i fokus. Vid fortsatt oenighet bör parterna för barnet/elevens bästa provisoriskt lösa problemet för att sedan lyfta ärendet till överordnad chefsnivå mellan parterna.

Dokumenthistorik

22-08-15 Nytt dokument som tagits fram av arbetsgrupp med representanter från Region Uppsala samt representanter från Uppsala läns kommunala skolor i samverkan med Redaktionsrådet ViS. Fastställt av TL HSVO 2022-08-19.

Referenser

Överenskommelse mellan Region Västmanland och skolhuvudmän i Västmanlands län angående hjälpmedel från förskola till gymnasieskola (Reviderad 2020-06-30)

[Överenskommelse Skolhjälpmedel Västmanlands län Reviderad 2020-06-30 \(regionvastmanland.se\)](https://regionvastmanland.se)

FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen.

[Barnkonventionen - Barnombudsmannen](#)

Skollag, SFS 2010:800

[Skollag \(2010:800\) Svensk författningssamling 2010:2010:800 t.o.m. SFS 2021:452 - Riksdagen](#)

Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)

[Hälso- och sjukvårdslag \(2017:30\) Svensk författningssamling 2017:2017:30 t.o.m. SFS 2021:648 - Riksdagen](#)

Lag (1993:584) om medicintekniska produkter

[Lag \(1993:584\) om medicintekniska produkter Svensk författningssamling 1993:1993:584 t.o.m. SFS 2020:313 - Riksdagen](#)

Hjälpmedel inom utbildningsområdet SOU 2004:83

[Hjälpmedel Del 2 Statens offentliga utredningar 2004:83 - Riksdagen](#)

På lika villkor! – delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen SOU 2017:43

[Till statsrådet Åsa Regnér \(regeringen.se\)](#)

Samordning av hjälpmedel till barn och elever med funktionsnedsättning -

Socialstyrelsens förslag till utformning av överenskommelse mellan sjukvårds- och skolhuvudmän

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2020-6-6852.pdf>

Bilaga 1 Ansvarsfördelning mellan olika huvudmän

Exempel på hur ansvarsfördelning kan se ut mellan de olika huvudmännen:

Hjälpmedel	Skolhuvudman ansvarar för	Regionen ansvarar för
Tids- och planeringshjälpmedel	att elever ska kunna förstå information, utföra uppgifter och hantera tillvaron i skolan. t. ex. tydlig struktur med dagordning, enkla uppgiftsinstruktioner , bildstöd och färgkodade scheman.	hjälpmedel som ej är specifikt pedagogiska men som underlättar för den enskilda eleven att kunna förstå och hantera situationer och aktiviteter under hela dygnet både i och utanför skolan t. ex. visuell timer eller kalenderapp.
Sinnesstimulerande hjälpmedel	att lärmiljön är tillgänglig och anpassad så att elever kan tillgodogöra sig undervisningen t. ex. med hjälp av lugna och avskalade rum samt avskärmning, ljuddämpning och olika alternativ till sittande på vanlig stol.	hjälpmedel som är utprovade för elevens specifika sensoriska svårigheter t. ex. tyngdväst, sinnesstimulerande och/eller stabiliserande dyna som finns tillgängliga för eleven både i och utanför skolan.
Alternativa styrsätt	att elever ska kunna använda dator och/eller surfplatta med	hjälpmedel som är utprovade utifrån elevens specifika

	standardfunktioner för aktiviteter som krävs i undervisningen t. ex. läsa, skriva och söka information.	motoriska svårigheter t. ex. alternativa styrsätt med väsentliga tillbehör i form av digital plattform och omkopplare/adapter, som möjliggör användning av dator och/eller surfplatta i aktiviteter både i och utanför skolan.
Kommunikationshjälpmedel till exempel enkla samtalsapparater eller kommunikationsplattor	de hjälpmedel som behövs för att hantera skolsituationer och för att uppnå läroplanens mål	att personliga hjälpmedel kan förskrivas för kommunikation i det dagliga livet, både i skolan och på fritiden och i alla miljöer
Läs- och skrivstödjande hjälpmedel/programvaror	de hjälpmedel som behövs för läs- och skrivinlärning och för kunskapsinhämtning.	Ansvarar ej
Hörselhjälpmedel	tillgänglighetsanpassning av allmänna utrymmen exempelvis akustiksanering av lokaler. Vid behov kompletterande alternativa kommunikationssätt som tecken som stöd (TSS) eller teckenspråkstolk.	förskrivna hörselhjälpmedel som eleven behöver på allmänna platser i skolan och vardagen i övrigt. Exempelvis hörapparat/er, fast och/eller portabel

		hörselslinga, lärarmikrofoner och elevmikrofoner. Information och utbildning till skolan
Synhjälpmedel	tillgänglighetsanpassning av allmänna utrymmen (exempelvis klassrum) och för utrustning (punktskrivare och scanner) som behövs för att skapa synanpassat utbildningsmaterial.	Personliga IT-hjälpmedel (punktskrivare, punktdisplayer, programvaror, avståndskameror), förstoringshjälpmedel, lampor, etc.
Arbetsbord och bokstöd	alla typer av arbetsbord och bokstöd som används av skolan.	Ansvarar ej
Arbetsstolar och andra hjälpmedel för sittande	eleven har möjligheter till varierat ergonomiskt sittande t.ex. Höj- och sänkbara arbetsstolar med bromsade hjul i passande storlek, samt andra enkla sitthjälpmedel så som kilkuddar, sittdynor, bolldynor, sittskal, pallar i olika höjd	Individuellt utprovade och anpassade arbetsstolar där skolans grundutrustning ej uppfyller elevens behov
Modulära sittsystem	Ansvarar ej	Individuellt utprovade och anpassade sittsystem

Hygienstolar/toaletthjälpmedel/skötbord/duschpallar	eleven har en tillgänglig miljö för toalett och hygien t. ex. justerbara hygienstolar på hjul i passande storlek, fastmonterade justerbara armstöd och fotstöd till toaletten, skötbord, duschbrits, duschpall/stol, pottstol	Individuellt utprovade och anpassade hygienhjälpmedel där skolans grundutrustning ej uppfyller elevens behov
Sängar/madrasser/kuddar	sängar och madrasser som behövs för att hantera tillvaron i skolan.	Ansvarar ej
Personlyftar inkl lyftselar i olika storlekar och modeller Överflyttningshjälpmedel	eleven har en tillgänglig miljö för förflyttning t.ex. personlyftar inklusive lyftselar, överflyttningshjälpmedel, tex glidbrädor överflyttningsskottor, vårdbälten	Individuellt utprovade lyftselar där skolans grundutrustning ej uppfyller elevens behov
Rullstol/vagn	att tillhandahålla kompletterande rullstolar/vagnar som önskas vid särskilda aktiviteter arrangerade av skolan.	Individuellt utprovade och anpassade rullstolar/vagnar där skolans grundutrustning ej uppfyller elevens behov
Träningshjälpmedel i olika storlekar	att tillhandahålla den utrustning som behövs för att elevens skolplan ska kunna följas t.ex.	Individuellt utprovade och anpassade hjälpmedel där skolans grundutrustning

	gymnastikmattor, cylindrar, bollar och tippbrädor	ej uppfyller elevens behov
--	---	-------------------------------